EUROPOS
KOMISIJA

Briuselis, 2020 05 20
COM(2020) 204 final

KOMISIJOS ATASKAITA EUROPOS PARLAMENTUI IR TARYBAI

dėl valstybių narių patirties, įgytos įgyvendinant nacionaliniuose veiksmų planuose nustatytus nacionalinius tikslus, ir dėl Direktyvos 2009/128/EB dėl tausiojo pesticidų naudojimo įgyvendinimo pažangos

1. ĮVADAS

Europos Sąjungoje taikoma viena iš griežčiausių, o gal net pati griežčiausia, pasaulyje pesticidų registravimo ir naudojimo kontrolės sistemų[1]. Direktyva 2009/128/EB[2] dėl tausiojo pesticidų naudojimo (toliau – TPN direktyva), Reglamentas (EB) Nr. 1107/2009[3], Reglamentas (EB) Nr. 396/2005[4], Reglamentas (ES) 2017/625[5] ir Reglamentas (EB) Nr. 1185/2009[6] yra saugaus ir tvaraus pesticidų naudojimo Europos Sąjungoje teisinis pagrindas.

Šios pesticidų sistemos tikslas – kuo labiau sumažinti pesticidų poveikį žmonių sveikatai ir aplinkai mažinant priklausomybę nuo jų ir daugiau naudojant mažą riziką keliančius ir necheminius pesticidus.

TPN direktyvoje numatyti įvairūs veiksmai, kaip užtikrinti tvarų pesticidų naudojimą mažinant riziką ir jų naudojimo poveikį žmonių sveikatai ir aplinkai. Vienas iš pagrindinių elementų – integruotosios kenkėjų kontrolės (IKK) įgyvendinimas ir alternatyvių požiūrių ar metodų skatinimas siekiant mažinti priklausomybę nuo pesticidų. Dabartinė ir būsima bendra žemės ūkio politika (BŽŪP) aprėpia kelias priemones, kuriomis remiamas naudotojų užtikrinamas IKK įgyvendinimas[7].

---

[1] Šioje ataskaitoje terminas „pesticidas“ reiškia augalų apsaugos produktus, kaip apibrėžta Direktyvos 2009/128/EB 3 straipsnio 10 punkto a papunktyje.

[2] 2009 m. spalio 21 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/128/EB, nustatanti Bendrijos veiksmų pagrindus siekiant tausiojo pesticidų naudojimo – OL L 309, 2009 11 24, p. 71–86.

[3] 2009 m. spalio 21 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1107/2009 dėl augalų apsaugos produktų pateikimo į rinką ir panaikinantis Tarybos direktyvas 79/117/EEB ir 91/414/EEB (*OL L 309, 2009 11 24, p. 1–50*).

[4] 2005 m. vasario 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 396/2005 dėl didžiausių pesticidų likučių kiekių augalinės ir gyvūninės kilmės maiste ir pašaruose ar ant jų ir iš dalies keičiantis Tarybos direktyvą 91/414/EEB (*OL L 70, 2005 3 16, p. 1–16*).

[5] 2017 m. kovo 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2017/625 dėl oficialios kontrolės ir kitos oficialios veiklos, kuri vykdoma siekiant užtikrinti maisto ir pašarų srities teisės aktų bei gyvūnų sveikatos ir gerovės, augalų sveikatos ir augalų apsaugos produktų taisyklių taikymą, kuriuo iš dalies keičiami Europos Parlamento ir Tarybos reglamentai (EB) Nr. 999/2001, (EB) Nr. 396/2005, (EB) Nr. 1069/2009, (EB) Nr. 1107/2009, (ES) Nr. 1151/2012, (ES) Nr. 652/2014, (ES) 2016/429 ir (ES) 2016/2031, Tarybos reglamentai (EB) Nr. 1/2005 ir (EB) Nr. 1099/2009 bei Tarybos direktyvos 98/58/EB, 1999/74/EB, 2007/43/EB, 2008/119/EB ir 2008/120/EB, ir kuriuo panaikinami Europos Parlamento ir Tarybos reglamentai (EB) Nr. 854/2004 ir (EB) Nr. 882/2004, Tarybos direktyvos 89/608/EEB, 89/662/EEB, 90/425/EEB, 91/496/EEB, 96/23/EB, 96/93/EB ir 97/78/EB bei Tarybos sprendimas 92/438/EEB (Oficialios kontrolės reglamentas) (*OL L 95, 2017 4 7, p. 1–142*).

[6] 2009 m. lapkričio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1185/2009 dėl pesticidų statistikos (*OL L 324, 2009 12 10, p. 1–22*).

[7] Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1303/2013, kuriuo nustatomos Europos regioninės plėtros fondui, Europos socialiniam fondui, Sanglaudos fondui, Europos žemės ūkio fondui kaimo plėtrai ir Europos jūrų reikalų ir žuvininkystės fondui bendros nuostatos ir Europos regioninės plėtros fondui, Europos socialiniam fondui, Sanglaudos fondui ir Europos jūrų reikalų ir žuvininkystės fondui taikytinos bendrosios nuostatos.
Reglamentas (ES) Nr. 1305/2013 dėl Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai paramos kaimo plėtrai.
Reglamentas (ES) Nr. 1306/2013 dėl bendros žemės ūkio politikos finansavimo, vadybos ir stebėsenos.

TPN direktyva iš esmės grindžiama veiksmais, kurių reikia imtis valstybės narės lygmeniu, atsižvelgiant į žemės ūkio skirtumus visoje ES. Pagal ją valstybės narės turi parengti nacionalinius veiksmų planus (NVP), kuriuose būtų nustatyti jų kiekybiniai tikslai, siektinos reikšmės, priemonės ir tvarkaraščiai. Visiškai įgyvendinus TPN direktyvą būtų sumažinta rizika žmonių sveikatai ir aplinkai, sumažėtų ir priklausomybė nuo pesticidų.

Pagal TPN direktyvos 4 straipsnio 3 dalį Komisija turi pateikti patirties, kurią sukaupė valstybės narės, įgyvendindamos nacionalinius tikslus, nustatytus pagal jų NVP siekiant direktyvos tikslų, ataskaitą Europos Parlamentui ir Tarybai. Be to, pagal TPN direktyvos 16 straipsnį Komisija turi reguliariai teikti ataskaitas Europos Parlamentui ir Tarybai apie įgyvendinant direktyvą padarytą pažangą. Ši ataskaita susijusi su šiais ataskaitų teikimo reikalavimais.

Visuomenėje vis geriau suvokiamas maisto gamybos tvarumas, kurio svarbi dalis yra tvarus pesticidų naudojimas, kaip pažymėta 2030 m. Jungtinių Tautų darnaus vystymosi darbotvarkėje[8] ir Europos Komisijos diskusijoms skirtame dokumente „Tvari Europa – Iki 2030 m.“[9] Toks suvokimas išryškėjo 2017 m. surengus Europos piliečių iniciatyvą[10], kuria Komisija buvo raginama, *inter alia*, visoje Europos Sąjungoje nustatyti privalomus pesticidų naudojimo mažinimo tikslus. Atsiliepdama į Europos piliečių iniciatyvą[11] Komisija įsipareigojo išnaudoti šią ataskaitą kaip galimybę įvertinti, ar mažinant su pesticidais susijusią riziką padaryta pakankama pažanga. Jeigu pakankamos pažangos nėra, Komisija įsipareigoja apsvarstyti galimybę nustatyti visoje Europos Sąjungoje taikomą privalomą pesticidų keliamos rizikos mažinimo tikslą.

Be to, Audito Rūmai neseniai paskelbė ataskaitą „Tausus augalų apsaugos produktų naudojimas“[12], kurioje vertinama, ar Komisijai ir valstybėms narėms imantis veiksmų pavyko sumažinti su pesticidų naudojimu susijusią riziką ir ar atitinkamuose teisės aktuose buvo įtvirtintos veiksmingos paskatos mažinti priklausomybę nuo pesticidų. Ataskaitoje pateikiamos kelios rekomendacijos Komisijai, be kita ko, dėl to, kad IKK principus reikėtų paversti praktiniais kriterijais ir kad reikėtų gerinti ir pesticidų, ir suderintų rodiklių statistinius duomenis.

COM(2018) 392, Pasiūlymas dėl reglamento, kuriuo nustatomos valstybių narių pagal bendrą žemės ūkio politiką rengtinų strateginių planų (BŽŪP strateginių planų) rėmimo taisyklės.

8 Pateikiama adresu https://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/70/1&Lang=E

9 Pateikiama adresu https://ec.europa.eu/commission/files/reflection-paper-towards-sustainable-europe_lt

10 Pateikiama adresu https://ec.europa.eu/citizens-initiative/public/initiatives/successful/details/2017/000002

11 Pateikiama adresu https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/3/2017/LT/C-2017-8414-F1-LT-MAIN-PART-1.PDF

12 Pateikiama adresu https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR20_05/SR_Pesticides_LT.pdf

Žemės ūkio ekosistemų biologinė įvairovė yra smarkiai sumažėjusi: kai kur ES sumažėjo agrarinio kraštovaizdžio paukščių ir vabzdžių populiacija. Kalbant apie kitus veiksnius, svarbus tokius pokyčius lemiantis veiksnys, kaip nustatyta, yra pesticidų naudojimas.

Komisija stengiasi spręsti visuomenės susirūpinimą keliančius tvarumo klausimus įgyvendindama Europos žaliąjį kursą[13] ir, visų pirma, savo strategiją „Nuo ūkio iki stalo“ ir biologinės įvairovės strategiją. Šiomis iniciatyvomis bus skatinamos sveikos ekosistemos ir biologinė įvairovė, tvaresnės maisto gamybos sistemos ir sveikesnė mityba; kartu bus užtikrinamas tvarus ūkininkų pragyvenimas ir galimybė vartotojams gauti kokybišką ir maistingą maistą. Pripažįstama, kad tokiam užmojui įgyvendinti reikės pasitelkti naujoviškus metodus.

Ši ataskaita parengta remiantis šiais informacijos šaltiniais:

- 15 peržiūrėtų NVP, kurie buvo paskelbti anglų kalba ir pateikti Komisijai iki 2019 m. kovo 31 d.[14],
- atsakymais į 2017 m. spalio mėn. Komisijos raštą kiekvienai valstybei narei, kuriuose išvardijami konkretūs pirminių NVP trūkumai,
- 2018 m. Komisijos atliktais auditais keturiose valstybėse narėse[15] ir 2019 m. – septyniose valstybėse narėse[16], siekiant ištirti bendrą TPN direktyvos įgyvendinimo pažangą,
- atsakymais į 2018 m. spalio mėn. Komisijos raštą keturioms valstybėms narėms[17] papildomai patikslinant konkrečius pirminių NVP trūkumus,
- 24 valstybių narių[18] atsakymais į 2018 m. gruodžio mėn. Komisijos tyrimą dėl pirminių NVP peržiūros,
- informacija, kurią valstybės narės pateikė Komisijos organizuotose darbo grupės TPN direktyvos klausimais posėdžiuose.
- Komisijos parengto atitikties stebėsenos indekso rezultatai, kuriais remiantis kiekybiškai įvertinama pažanga, kurią padarė kiekviena valstybė narė įgyvendindama kiekvieną TPN direktyvos straipsnį (priedas). Atitikties stebėsenos indeksas, remiantis pirmiau nurodytais informacijos šaltiniais ir tiesioginiu bendravimu su valstybėmis narėmis, leidžia pamatuoti, kaip Europos Sąjungos lygmeniu laikomasi kiekvieno TPN direktyvos straipsnio.

[13] COM(2019) 640 *final*. Europos žaliasis kursas.
[14] Airija, Austrija, Belgija, Čekija, Danija, Ispanija, Kipras, Lenkija, Lietuva, Liuksemburgas, Malta, Portugalija, Prancūzija, Slovėnija ir Suomija.
[15] Bulgarija, Ispanija, Prancūzija ir Vengrija.
[16] Airija, Austrija, Graikija, Kipras, Lietuva, Portugalija ir Rumunija.
[17] Kipras, Liuksemburgas, Malta ir Rumunija.
[18] Airija, Austrija, Bulgarija, Čekija, Danija, Estija, Italija, Jungtinė Karalystė, Kroatija, Latvija, Lenkija, Lietuva, Liuksemburgas, Malta, Nyderlandai, Portugalija, Prancūzija, Rumunija, Slovakija, Slovėnija, Suomija, Švedija, Vengrija ir Vokietija.

Specialiame TPN direktyvai skirtame Komisijos interneto portale skelbiami visi – ir pirminiai, ir peržiūrėti – NVP (https://ec.europa.eu/food/plant/pesticides/sustainable_use_pesticides/nap_en). Visos audito ataskaitos paskelbtos adresu http://ec.europa.eu/food/audits-analysis/audit_reports/.

2. NACIONALINIAI VEIKSMŲ PLANAI

Pagal TPN direktyvos 4 straipsnį valstybės narės turėjo pateikti savo NVP Komisijai ir kitoms valstybėms narėms iki 2012 m. lapkričio 26 d. Šiuose NVP turėtų būti nustatyti kiekybiniai tikslai, siektinos reikšmės, priemonės ir tvarkaraščiai, siekiant sumažinti pesticidų naudojimo keliamą riziką ir poveikį žmonių sveikatai ir aplinkai. Valstybės narės taip pat turėjo peržiūrėti savo NVP bent kas penkerius metus.

Daugiau nei du trečdaliai valstybių narių neatliko pirminio NVP peržiūros per teisės aktuose nustatytą penkerių metų laikotarpį.

Aštuonios valstybės narės užbaigė pirminio NVP peržiūrą per nustatytą penkerių metų laikotarpį[19]. Septynios valstybės narės po peržiūros priėmė naujus NVP, o Vokietija nepadarė jokių esminių pakeitimų, nes nusprendė, kad pirminis NVP yra pakankamai lankstus. Kai buvo paskelbta ši ataskaita, dar trylika valstybių narių[20] užbaigė pirminių NVP peržiūrą, bet tai įvyko ne per penkerių metų laikotarpį. Likusios septynios valstybės narės savo pirminių NVP neperžiūrėjo.

Tik nedaugelis valstybių narių pateikė konkrečių naudingų siektinų reikšmių ir rodiklių pavyzdžių po pirminių NVP peržiūros.

Trys valstybės narės[21] nustatė naudingas siektinas reikšmes remdamosi pirminių NVP peržiūra. Vokietija nustatė tikslą sumažinti galimą pavojų aplinkai 30 proc. iki 2023 m., palyginti su pirminiu 1996–2005 m. vidurkiu. Danija nustatė tikslus 40 proc. sumažinti pesticidų taršos rodiklį (PTR)[22] ir 40 proc. sumažinti taršą labai didelį susirūpinimą keliančiomis medžiagomis iki 2015 m. pabaigos, palyginti su 2011 m. Galiausiai Prancūzija nustatė tikslą 25 proc. sumažinti augalų apsaugos produktų (AAP) naudojimą iki 2020 m. ir 50 proc. – iki 2025 m., palyginti su 2015 m.

[19] Austrija, Belgija, Danija, Ispanija, Lietuva, Liuksemburgas, Prancūzija ir Vokietija.
[20] Airija, Čekija, Estija, Kipras, Latvija, Malta, Lenkija, Portugalija, Rumunija, Slovėnija, Suomija, Švedija ir Vengrija.
[21] Danija, Prancūzija ir Vokietija.
[22] Danijos NVP PTR apibrėžiamas kaip galimo bendro poveikio sveikatai ir aplinkai, kurį lemia su aplinka ir sveikata susijusios pesticidų charakteristikos, rodiklis, nustatytas remiantis pardavimo duomenimis.

Kai kurios valstybės narės savo pirminiuose NVP nurodė naudingas siektinas reikšmes, susijusias su veiklos vykdytojų mokymu ir pesticidų purškimo įrangos bandymu (toliau – atitiktimi grindžiami tikslai). Nors tai teisiniai reikalavimai, laikomasi nuomonės, kad NVP nustačius siektiną reikšmę tai padėjo padidinti TPN direktyvos laikymosi šiose srityse svarbą.

Trys valstybės narės[23], atlikusios pirminių NVP peržiūrą, pabrėžė naudingus rizikos mažinimo rodiklius. Tai buvo Vokietijos SYNOPS rizikos rodiklis[24], PTR Danijoje ir rizikos sveikatai ir aplinkai indeksas Švedijoje[25]. Kitos valstybės narės išvardijo priemones, kurios, jų nuomone, yra naudingos (ne rodiklius). Tai buvo dozės vienetų skaičius (NODU)[26], veikliųjų medžiagų liekanos maisto produktuose, veikliųjų medžiagų likučiai vandenyje, išmokytų asmenų skaičius ir rinkai pateiktų AAP kiekiai.

Dauguma valstybių narių peržiūrėtuose NVP nepašalino trūkumų, kuriuos jų pirminiuose NVP nustatė Komisija, tad dauguma peržiūrėtų NVP nėra pakankamai didelio užmojo, juose nėra nustatyti aukšto lygio į rezultatus orientuoti tikslai sumažinti su AAP susijusių riziką ir priklausomybę nuo jų.

Iš penkiolikos peržiūrėtų NVP, kurie buvo pateikti Komisijai iki 2019 m. kovo 31 d., trylikoje[27] dėmesys sutelkiamas į rizikos mažinimą, o Prancūzija ir Liuksemburgas daugiausia dėmesio skiria bendram naudojimo mažinimui kaip būdui sumažinti riziką.

Tik trys valstybės narės[28] nustatė aiškiai apibrėžtus aukšto lygio į rezultatus orientuotus tikslus pagal TPN direktyvos 4 straipsnio 1 dalį. Danija nustatė 1,96 PTR taip išlaikydama pirminiame NVP nustatytą tikslą. Prancūzija nustatė tikslą 25 proc. sumažinti AAP naudojimą iki 2020 m. ir 50 proc. – iki 2025 m. nedarant neigiamo poveikio ūkių pajamoms. Galiausiai Liuksemburgas nustatė aukšto lygio tikslą iki 2030 m. sumažinti AAP naudojimą 50 proc.

Kitų valstybių narių siektinos reikšmės grindžiamos veiksmais arba atitiktimi. Lenkija nustatė rodiklį[29] remdamasi tuo, kaip laikomasi konkrečių Reglamento (EB) Nr. 1107/2009 aspektų, pvz., naudojami leidžiami AAP, ir TPN direktyvos, pvz., laikomasi reikalavimo išmokyti profesionalius naudotojus, ir nustato aukšto lygio siektiną reikšmę remdamasi šio rodiklio rezultatais. Ispanija ir Belgija nustatė aiškias siektinas reikšmes, bet jos visos yra susijusios su

[23] Danija, Švedija ir Vokietija.

[24] SYNOPS rizikos rodiklis – tai galimos AAP rizikos aplinkai vertinimo modelis https://www.nap-pflanzenschutz.de/en/practice/assessment-of-pesticide-use/risk-analysis-synops/

[25] Rodiklis aprašytas Švedijos NVP, paskelbtame adresu https://ec.europa.eu/food/sites/food/files/plant/docs/pesticides_sup_nap_swe_en.pdf

[26] NODU apskaičiuojamas remiantis pardavimo duomenimis ir yra vidutinis visų pasėlių apdorojimų skaičius per metus nacionaliniu lygmeniu Prancūzijoje https://agriculture.gouv.fr/quest-ce-que-le-nodu

[27] Airija, Austrija, Belgija, Čekija, Danija, Ispanija, Kipras, Lenkija, Lietuva, Malta, Portugalija, Slovėnija ir Suomija.

[28] Danija, Liuksemburgas ir Prancūzija.

[29] Pateikiama adresu https://ec.europa.eu/food/sites/food/files/plant/docs/pesticides_sup_nap_pol-rev-2018_en.pdf

konkrečiais sektoriais ir veiksmais (pvz., informacinių kampanijų skaičius per metus arba įsteigtinų pavyzdinių ūkių skaičius), o ne kiekybiškai išmatuojamu poveikiu (pvz., IKK vykdančių profesionalių naudotojų skaičius). Slovėnija ir Suomija nustatė siektinas reikšmes, atitinkančias galiojančius teisinius reikalavimus (pvz., turi būti išmokyti visi atitinkami veiklos vykdytojai ir atliekant patikrinimus neturi būti rasta jokių pasibaigusio galiojimo AAP).

Bendras NVP tikslas turėtų būti pakankamai didelio užmojo, tačiau dauguma peržiūrėtų NVP tokio užmojo neturi. Tai matyti iš šių pavyzdžių: Kipre nustatytas tikslas sumažinti didžiausios leidžiamosios liekanų koncentracijos Kipre gaminamuose maisto produktuose pažeidimą iki 3 proc., o Ispanijoje, t. y. valstybėje narėje, kurioje yra beveik milijonas ūkių[30], nustatyta siektina reikšmė, kad IKK turėtų skatinti bent du bandomieji ūkiai.

Tik pusėje peržiūrėtų NVP nustatyti prioritetai ar geroji praktika ir tik viename išvardijamos ypatingą susirūpinimą keliančios veikliosios medžiagos.

Pagal TPN direktyvos 15 straipsnio 2 dalies c punktą valstybės narės savo NVP privalo nustatyti prioritetus ar gerąją praktiką. Prioritetų pavyzdžiai – veikliosios medžiagos, žemės ūkio kultūros, regionai ar praktika, kuriems reikia skirti ypač daug dėmesio. Penkios valstybės narės[31] savo peržiūrėtuose NVP nustatė prioritetines veikliąsias medžiagas. Kai kurios valstybės narės, įskaitant Prancūziją, Ispaniją ir Lenkiją, nustatė mažos apimties kultūras ir prioritetą – padidinti tokioms kultūroms taikomų kenkėjų kontrolės priemonių įvairovę. Galiausiai nė viename NVP nėra aiškiai nustatyti prioritetiniai regionai ar geroji praktika.

NVP turi būti nustatyti rodikliai, kuriais remiantis vykdoma AAP, kurių sudėtyje yra ypatingą susirūpinimą keliančių veikliųjų medžiagų, naudojimo stebėsena, kaip numatyta TPN direktyvos 4 straipsnio 1 dalyje. Prancūzija yra vienintelė valstybė narė, kuri savo NVP numatė ypatingą susirūpinimą keliančių veikliųjų medžiagų stebėseną. Ji vykdo kasmet parduodamų veikliųjų medžiagų, laikomų kancerogeninėmis, mutageninėmis ir toksiškomis reprodukcijai, kiekių stebėseną.

Nė viename NVP nėra formaliai pristatyta geroji praktika, kaip numatyta TPN direktyvos 15 straipsnio 2 dalies c punkte, bet visuose NVP numatyta tam tikrų veiksmų, kuriuos galima laikyti gerąja praktika. Komisijai atliekant auditus nustatyta daug valstybių narių pavyzdžių, kai minimalieji TPN direktyvos reikalavimai buvo viršijami. Tai šie pavyzdžiai:

- Danijoje, Liuksemburge ir Airijoje reikalaujama, kad parduodant mėgėjiškam naudojimui skirtus AAP rekomendacijas teiktų išmokytas ir sertifikuotas asmuo, o

[30] Pateikiama adresu https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ef_m_farmleg&lang=en

[31] Belgija, Danija, Liuksemburgas, Prancūzija ir Slovėnija.

Prancūzijoje uždrausta pirkti mėgėjiškam naudojimui skirtus AAP savitarnos skyriuose.

- Belgija planuoja uždrausti parduoti visus cheminius AAP neprofesionaliems naudotojams, išskyrus pagrindines ir mažą riziką keliančias medžiagas, ir uždrausti reklamuoti mėgėjiškam naudojimui skirtus AAP.
- Čekija planuoja iki 2022 m. pradėti privaloma tvarka internetu registruoti visus atvejus, kai profesionalieji naudotojai naudoja visus AAP, kad būtų galima vykdyti tikslingesnę vandens stebėseną.
- Ispanija planuoja sukurti informacinių technologijų (IT) taikomąją programą, kad visus sandorius su AAP būtų galima registruoti elektroninėmis priemonėmis, ir nustato tikslą, kad bent 50 proc. platintojų per NVP laikotarpį pradėtų šia sistema naudotis.
- Ispanija reikalauja dažniau atlikti rangovams priklausančios pesticidų purškimo įrangos bandymus, nes tokia įranga, tikėtina, yra naudojama dažniau ir didesniame plote.
- Slovėnijoje reikalaujama privaloma tvarka registruoti visą naują pesticidų purškimo įrangą, kad visus trūkumus būtų galima nustatyti iš karto, o ne per pirmąjį privalomą patikrinimą po penkerių metų.
- Belgijoje nustatytas tikslas, kad per NVP laikotarpį 100 proc. pesticidų purškimo įrangos būtų įrengti purkštukai, nuo kurių purškalų dreifas yra nedidelis.
- Airijoje sukurta integruota valstybės finansuojamų išsilavinimo, mokslinių tyrimų ir išplėtimo žemės ūkio srityje priemonių sistema, padedanti užtikrinti, kad augintojai gautų aktualią svarbią IKK informaciją.
- Danija planuoja įsteigti tiksliųjų purškimo technologijų partnerystę, kad ragintų pradėti naudoti tokius įrankius, kaip globalinė padėties nustatymo sistema (GPS) ir bepiločiai orlaiviai, pateikdama gerą įvairių suinteresuotųjų subjektų bendradarbiavimo pavyzdį siekiant įgyvendinti TPN direktyvos tikslus.

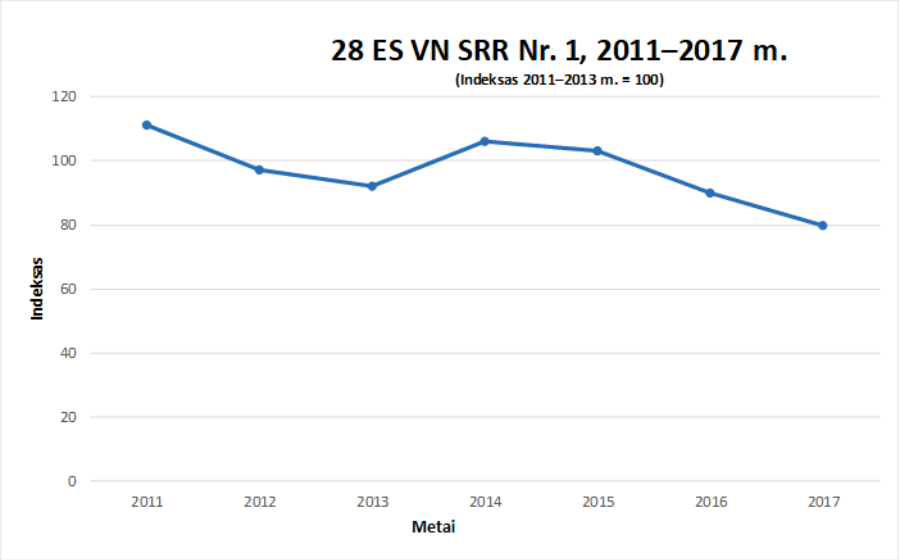
3. SUDERINTI RIZIKOS RODIKLIAI

Komisija parengė du suderintus rizikos rodiklius, kurie parodo, kad nuo TPN direktyvos įsigaliojimo parduodamų AAP keliama rizika sumažėjo, bet gerokai padidėjo rodiklis, susijęs su registravimu ypatingais atvejais.

Atsižvelgiant į TPN direktyvos 15 straipsnio 1 dalyje nustatytas prievoles, Komisijos direktyva 2019/782[32] nustatyti suderinti rizikos rodikliai. Tai taip pat dera su Europos piliečių iniciatyva „Uždrausti glifosatą ir apsaugoti žmones ir aplinką nuo toksiškų pesticidų“. Naudodama šiuos rodiklius Komisija gali kiekybiškai įvertinti bendrą pažangą, padarytą mažinant su AAP susijusią riziką pagal TPN direktyvą.

Pirmasis suderintas rizikos rodiklis grindžiamas rinkai pateikiamų (parduodamų) AAP kiekiais kiekvienoje valstybėje narėje, o antrasis – pagal Reglamento (EB) Nr. 1107/2009 53 straipsnį išduotų registravimo ypatingais atvejais leidimų skaičiumi kiekvienoje valstybėje narėje. Abiem rodikliams taikomas svertinis koeficientas, kuriuo perteikiamos veikliosioms medžiagoms būdingos pavojingos savybės. Apskaičiuojant šiuos rodiklius yra tikslinga laikytis bazinio trejų metų laikotarpio, nes naudojamų AAP kiekis ir pobūdis ilgainiui kinta dėl kenkėjų protrūkių masto ir sunkumo pokyčių įvairiais metais.

1 diagrama. Suderinto rizikos rodiklio Nr. 1 (SRR Nr. 1), kurio bazinė vertė yra 100, raida remiantis 2011, 2012 ir 2013 m. vidurkiais.

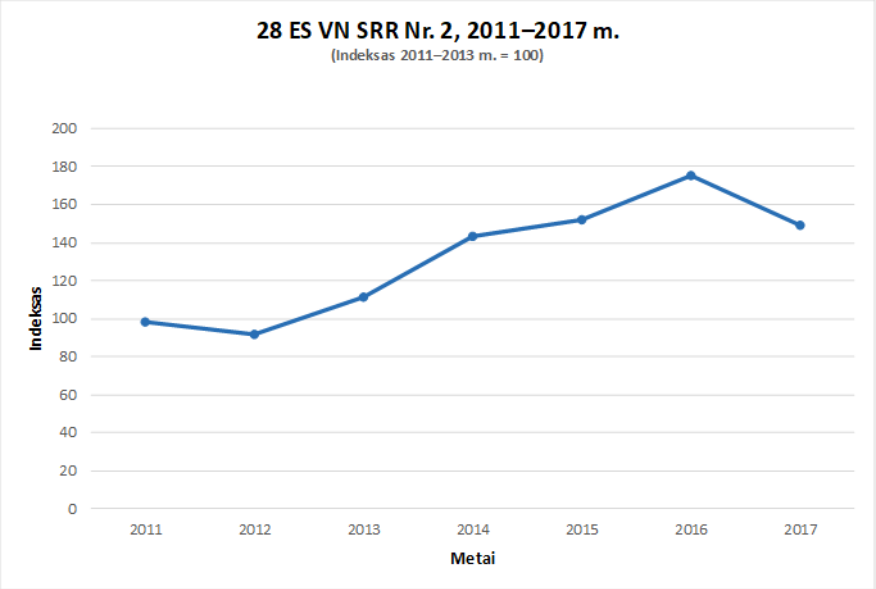
Šaltinis: Europos Komisija.

Suderintas rizikos rodiklis Nr. 1 rodo, kad nuo bazinio laikotarpio iki 2017 m. rizika sumažėjo 20 proc., nors rinkai pateikiamų AAP kiekis per tą laikotarpį išliko palyginti pastovus[33]. Tai rodo, kad imama daugiau naudoti mažesnį pavojų keliančias medžiagas. Vis dėlto dar yra galimybių toliau mažinti riziką ir naudojimą geriau įgyvendinant TPN direktyvą ir aktyviau vykdant IKK, įskaitant platesnį necheminių kenkėjų kontrolės priemonių naudojimą.

[32] 2019 m. gegužės 15 d. Komisijos direktyva (ES) 2019/782, kuria dėl suderintų rizikos rodiklių nustatymo iš dalies keičiama Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/128/EB (C/2019/3580) (*OL L 127, 2019 5 16, p. 4–10*).

[33] Pateikiama adresu http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=aei_fm_salpest09&lang=en

2 diagrama. Suderinto rizikos rodiklio Nr. 2 (SRR Nr. 2), kurio bazinė vertė yra 100, raida remiantis 2011, 2012 ir 2013 m vidurkiais.

Šaltinis: Europos Komisija.

Suderintas rizikos rodiklis Nr. 2 rodo 50 proc. padidėjimą nuo bazinio laikotarpio iki 2017 m. Šis rodiklis grindžiamas registravimo ypatingais atvejais atvejų skaičiumi taikant svertinį koeficientą, susijusį su AAP sudėtyje esančioms veikliosioms medžiagoms būdingomis pavojingomis savybėmis. Tačiau pavienių registravimo ypatingais atvejais leidimų aprėptis (ir atitinkamai naudojamų AAP kiekiai) labai skiriasi, pavyzdžiui, nuo kelių hektarų labai mažos apimties kultūrų atveju iki paplitusio naudojimo auginant didelės apimties lauko kultūras kitais atvejais. Kadangi taikant registravimo ypatingais atvejais procedūrą 2011–2017 m. ne visose valstybėse narėse naudojamų AAP kiekiai ar susijusi informacija buvo registruojami vienodai, sudėtingesnio rodiklio nustatyti neįmanoma.

Tokie leidimai išduodami dėl įvairių priežasčių, įskaitant atsirandančias augalų sveikatos problemas ir mažos apimties naudojimą, kaip apibrėžta Reglamento (EB) Nr. 1107/2009 3 straipsnio 26 punkte. Kai kuriais atvejais jie gali būti susiję su nemenka Europos Sąjungos naujų kenkėjų plitimo kontrolės strategijos dalimi, nes nustačius tokius kenkėjus valstybės narės gali išduoti tokius leidimus palyginti greitai. Tačiau smarkų tokių leidimų skaičiaus padidėjimą galėjo lemti tai, kad dėl pirmiau paaiškintų priežasčių valstybėms narėms nepavyko visapusiškai įgyvendinti nei TPN direktyvos, nei Reglamento (EB) Nr. 1107/2009.

Iš suderinto rizikos rodiklio Nr. 2 raidos matyti, kad alternatyvių būdų išvengti kenkėjų protrūkių siekiant mažinti priklausomybę nuo AAP arba dar nėra, arba jie nėra pakankamai taikomi. Taip pat akivaizdu, kad valstybės narės turi vykdyti savo teisines prievoles pagal Reglamentą (EB) Nr. 1107/2009, t. y. laikytis sprendimų priėmimo terminų registruojant AAP ir išnaudoti visas su mažos apimties naudojimu susijusias galimybes, kaip numatyta

reglamento 51 straipsnyje („Autorizacijos išplėtimas mažos apimties naudojimui“). Tai padėtų išplėsti įprasta tvarka registruojamų AAP rinkinį, kurį gali naudoti augintojai, kaip pažymėta REFIT vertinime, susijusiame su Europos Sąjungos teisės aktais dėl augalų apsaugos produktų ir pesticidų liekanų (Reglamentu (EB) Nr. 1107/2009 ir Reglamentu (EB) Nr. 396/2005)[34].

Valstybės narės privalo apskaičiuoti ir suderintą rizikos rodiklį Nr. 1, ir suderintą rizikos rodiklį Nr. 2, kad nustatytų tam tikrų veikliųjų medžiagų naudojimo tendencijas ir prioritetus, kuriems reikia skirti ypač daug dėmesio, kaip antai veikliąsias medžiagas, žemės ūkio kultūras, regionus ar praktiką, arba gerąją praktiką. Jos taip pat privalo pranešti apie tokių vertinimų rezultatus Komisijai ir kitoms valstybėms narėms bei paskelbti šią informaciją viešai. Iki šiol suderintus rizikos rodiklius Nr. 1 ir Nr. 2 apskaičiavo dvidešimt valstybių narių, bet tam tikrų veikliųjų medžiagų naudojimo tendencijas, prioritetus ar gerąją praktiką nustatė tik kelios[35].

Abu suderinti rizikos rodikliai Nr. 1 ir Nr. 2 yra aukšto lygio rodikliai ir remdamosi TPN direktyvos 15 straipsniu valstybės narės gali ir toliau naudoti esamus nacionalinius rodiklius arba papildomai nustatyti kitus tinkamus rodiklius, kad geriau perteiktų su rizika jų teritorijoje susijusias tendencijas.

Galiausiai Komisija įsipareigojo pradėti darbus, kad kartu su valstybėmis narėmis būtų parengti papildomi suderinti rizikos rodikliai atsižvelgiant į naujus duomenų šaltinius, kad būtų galima geriau įvertinti su AAP naudojimu ir priklausomybe nuo jų susijusios rizikos raidą. Komisija, visų pirma, nustatė poreikį sukurti suderinto rizikos rodiklio Nr. 2 alternatyvą, kad būtų galima tiksliau perteikti su registravimu ypatingais atvejais susijusią riziką, kuriai šioje srityje skiriamas didžiausias prioritetas. Tam reikėtų parengti naują rodiklį, grindžiamą tokių leidimų skaičiumi, pavieniais leidimais leidžiamo naudojimo mastu (pvz., kiek hektarų apdorojama) ir naudojamų AAP savybėmis; taip pavyktų geriau perteikti su registravimu ypatingais atvejais susijusią riziką.

Išsamesnė suderintų rizikos rodiklių analizė paskelbta adresu https://ec.europa.eu/food/plant/pesticides/sustainable_use_pesticides/harmonised-risk-indicators_en.

4. BENDRAS DIREKTYVOS ĮGYVENDINIMAS

[34] Pateikiama adresu https://ec.europa.eu/food/plant/pesticides/refit_en

[35] Atitinkama informacija apie kiekvieną valstybę narę paskelbta adresu https://ec.europa.eu/food/plant/pesticides/sustainable_use_pesticides/harmonised-risk-indicators/trends-hri-ms_en

Nepaisant to, kad peržiūrint NVP neretai vėluojama ir daugelyje peržiūrėtų NVP nenustatyta aukšto lygio į rezultatus orientuotų siektinų reikšmių, per pastaruosius dvejus metus valstybės narės padarė pažangą įgyvendindamos TPN direktyvą. Tais atvejais, kai pažanga nėra patenkinama, Komisija šiuo metu svarsto galimybę imtis įvairių veiksmų, įskaitant pažeidimų nagrinėjimo procedūras.

2017 m. Komisijos ataskaitoje[36] pripažįstama, kad padaryta didelė pažanga, tačiau prieinama prie išvados, jog valstybės narės turi dėti daugiau pastangų įgyvendinti TPN direktyvą ir pasiekti numatytus aplinkos ir sveikatos būklės gerinimo rezultatus. Ataskaitoje nurodyta, kad sritys, kurias reikia tobulinti, yra pesticidų purškimo įrangos tikrinimas, informavimas apie apsinuodijimą pesticidais ir IKK įgyvendinimo vertinimas.

Joje daroma išvada, kad valstybės narės turi peržiūrėti savo NVP ir pagerinti jų kokybę nustatydamos konkrečias pamatuojamas siektinas reikšmes ir rodiklius, kurie būtų ilgalaikės pesticidų naudojimo rizikos ir poveikio mažinimo strategijos dalis. Pagal tokias siektinas reikšmes valstybės narės galėtų stebėti TPN direktyvos įgyvendinimo pažangą ir prireikus koreguoti strategiją.

Vertindama įgyvendinimo valstybėse narėse trūkumus Komisija laikosi daugialypio požiūrio. Atlikusi išsamų pirminių NVP vertinimą ir nustačiusi konkrečių trūkumų 2017 m. spalio mėn. Komisija išsiuntė visoms valstybėms narėms individualius raštus. Ji paragino valstybes nares apmąstyti šias problemas ir galbūt peržiūrėti savo NVP.

Remdamasi atsakymais į tuos raštus Komisija atliko kelis tikslinius auditus, kad įvertintų TPN direktyvos įgyvendinimą vienuolikoje valstybių narių, ir vėl išsiuntė raštą keturioms valstybėms narėms siekdama išsiaiškinti kai kuriuos TPN direktyvos įgyvendinimo aspektus.

Galiausiai Komisija parengė atitikties stebėsenos indeksą, kad būtų galima įvertinti visą pažangą valstybėms narėms įgyvendinant kiekvieną TPN direktyvos straipsnį. Iš šio indekso matyti, kad 2017–2019 m. bendras TPN direktyvos įgyvendinimas pagerėjo 10 proc., kaip numatyta I priede.

Remdamasi atsakymais, gautais dėl abiejų raštų rinkinių, auditų rezultatais ir pažanga, apie kurią byloja rodiklis, Komisija pažymi, kad nuo 2017 m. įgyvendinant TPN direktyvą padaryta papildoma pažanga. Pavyzdžiui, ir toliau mažėja plotai, apdorojami purškiant iš oro, dauguma valstybių narių sukūrė išsamias veiklos vykdytojų mokymo ir sertifikavimo bei pesticidų purškimo įrangos bandymo sistemas ir priėmė priemones, kuriomis siekiama apsaugoti vandens aplinką ir užtikrinti, kad pesticidai būtų saugomi ir tvarkomi saugiai.

[36] Komisijos ataskaita Europos Parlamentui ir Tarybai dėl valstybių narių nacionalinių veiksmų planų ir Direktyvos 2009/128/EB dėl tausiojo pesticidų naudojimo įgyvendinimo pažangos, COM(2017) 587, paskelbta adresu https://ec.europa.eu/food/sites/food/files/plant/docs/pesticides_sup_report-overview_lt.pdf

Tačiau kai kuriose valstybėse narėse įgyvendinant tam tikrus TPN direktyvos aspektus vis dar esama konkrečių trūkumų. Dažniausiai pasitaikantys trūkumai yra susiję su vėlavimu peržiūrint NVP, vėlavimu atliekant pesticidų purškimo įrangos bandymus ir valstybių narių kontrolės priemonių trūkumais vertinant TPN direktyvos įgyvendinimą, pvz., dėl IKK. Tais atvejais, kai pažanga nėra patenkinama, Komisija šiuo metu svarsto galimybę imtis įvairių veiksmų, įskaitant pažeidimų nagrinėjimo procedūras.

4.1 INTEGRUOTOJI KENKĖJŲ KONTROLĖ

Valstybių narių atliekamas IKK įgyvendinimo vertinimas ir toliau yra dažniausiai pasitaikantis trūkumas, susijęs su TPN direktyvos taikymu.

TPN direktyvos 3 straipsnio 6 punkte IKK apibrėžta taip: „atidus visų esamų augalų apsaugos metodų svarstymas, o vėliau – tinkamų priemonių, kuriomis stabdomas kenksmingų organizmų populiacijų vystymasis, palaikomas ekonomiškai bei ekologiškai pateisinamas AAP ir kitų intervencijos formų naudojimo lygis ir mažinama ar kuo labiau sumažinama grėsmė žmonių sveikatai ir aplinkai, integravimas“. Komisija mano, kad IKK yra vienas iš TPN direktyvos kertinių akmenų ir jos visapusiškas įgyvendinimas yra būtinas, kad sumažėtų priklausomybė nuo pesticidų naudojimo.

Aštuoni bendrieji integruotosios kenkėjų kontrolės principai yra išvardyti TPN direktyvos III priede, bet direktyvoje nėra nustatyta, kaip tuos principus taikyti praktiškai; tai nustatyti paliekama valstybėms narėms. Pagal subsidiarumo principą šiuos kriterijus reikia nustatyti nacionaliniu arba net subnacionaliniu lygmeniu atsižvelgiant į žemės ūkio įvairovę skirtingose valstybėse narėse ir vienos valstybės narės viduje klimato, auginamų kultūrų ir gamybos būdų požiūriu. Tačiau valstybės narės nepavertė bendrųjų IKK principų griežtais ir įvertinamais kriterijais, kuriuos turėtų taikyti naudotojai. Taigi kompetentingos institucijos neturi griežtų ir įvertinamų kriterijų, kad nustatytų IKK principų laikymąsi; todėl yra nedaug įrodymų, kad IKK taikoma sistemingai.

Pagal galiojančius ir ateityje siūlysimus BŽŪP srities teisės aktus valstybės narės turi sukurti sistemą, kurioje naudos gavėjams būtų teikiamos rekomendacijos dėl žemės valdymo ir ūkių valdymo, visų pirma, laikantis TPN direktyvos 14 straipsnyje nurodyto reikalavimo dėl IKK. Šioje sistemoje naudos gavėjai ir ūkininkai gali savanoriškai gauti rekomendacijų dėl gerosios ūkininkavimo praktikos, įskaitant IKK.

Visose valstybėse narėse imamasi tam tikrų veiksmų siekiant skatinti IKK, bet valstybės finansuojamų mokslinių tyrimų taikomojo žemės ūkio srityje mastas įvairiose valstybėse narėse smarkiai skiriasi. Be to, daugelyje valstybių narių tyrėjus ir ūkininkus jungiančios struktūros yra prastos, tad ūkininkams sunku gauti reikiamų praktinių rekomendacijų.

Siekdama pašalinti 2017 m. ataskaitoje išvardytus IKK įgyvendinimo vertinimo trūkumus Komisija surengė programos „Geresnis mokymas rūpinantis maisto sauga“ kursų seriją ir vienos dienos praktinį seminarą IKK klausimais, kad valstybės narės turėtų pagrindą, kuriuo remdamosi galėtų nustatyti griežtus įvertinamus kriterijus, kuriuos būtų galima naudoti vertinant IKK įgyvendinimą.

Vis dėlto, nepaisant to, kad valstybėse narėse yra daug gerų IKK tyrimų ir populiarinimo pavyzdžių, IKK įgyvendinimo vertinimas ir toliau yra dažniausiai pasitaikantis TPN direktyvos taikymo trūkumas. Taigi valstybėms narėms nepavyko išnaudoti didelio potencialo, susijusio su aktyvesniu IKK vykdymu, įskaitant platesnį necheminių kenkėjų kontrolės būdų taikymą.

5. KOMISIJOS VEIKSMAI SIEKIANT PAREMTI DIREKTYVOS ĮGYVENDINIMĄ

Šiame skirsnyje aprašyti keli veiksmai, kurių ėmėsi Komisija, kad padėtų įgyvendinti direktyvą, įskaitant veiksmus, kurių imamasi Parlamento prašymu.

2017 m. lapkričio 6 d. žemės ūkio ir žuvininkystės ministrų tarybos posėdyje pristačius 2017 m. Komisijos ataskaitą ministrai pažymėjo, kaip svarbu pasiekti TPN direktyvos tikslus ir paspartinti IKK principų įgyvendinimą[37]. Jie nusprendė, kad IKK principų įgyvendinimą reikėtų tobulinti tokiose svarbiose srityse, kaip mažą riziką keliantys AAP, kenkėjų stebėsenos sistemos, finansinė parama, necheminiai kontrolės būdai ir suderinti rizikos rodikliai.

Vėliau, 2019 m. vasario mėn., Europos Parlamentas patvirtino ne teisėkūros procedūra priimtą rezoliuciją dėl TPN direktyvos įgyvendinimo[38]. Jis apgailestavo, kad bendras įgyvendinimo valstybėse narėse lygis nėra pakankamas, kad būtų galima sumažinti dėl pesticidų naudojimo kylančią riziką ir priklausomybę nuo jų. Jis paragino skirti daugiau dėmesio rizikos mažinimui ir pabrėžė, kad IKK metodų įgyvendinimui, teikiant prioritetą necheminėms pesticidų alternatyvoms ir mažos rizikos augalų apsaugos produktams, tenka itin svarbus vaidmuo siekiant visiškai įgyvendinti TPN direktyvą. Galiausiai jis paragino Komisiją ir valstybes nares imtis įvairių veiksmų, kad pagerintų TPN direktyvos įgyvendinimą. Tai, pavyzdžiui, IKK įgyvendinimo vertinimo gairių parengimas, pažeidžiamų grupių ir plačiosios visuomenės apsauga, didesnis dėmesys mažą riziką keliančių pesticidų alternatyvų kūrimui ir tiksliojo ir skaitmeninio ūkininkavimo skatinimas siekiant mažinti pesticidų keliamą riziką.

[37] Pateikiama adresu https://www.consilium.europa.eu/lt/meetings/agrifish/2017/11/06/

[38] 2019 m. vasario 12 d. Europos Parlamento rezoliucija dėl Direktyvos 2009/128/EB dėl tausiojo pesticidų naudojimo įgyvendinimo (2017/2284(INI)), paskelbta adresu https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2019-0082_LT.html.

5.1 PROGRAMA „GERESNIS MOKYMAS RŪPINANTIS MAISTO SAUGA“[39]

Komisija padėjo valstybėms narėms įgyvendinti TPN direktyvą rengdama programos „Geresnis mokymas rūpinantis maisto sauga“ kursus.

2015–2018 m. Komisija surengė dvylika programos „Geresnis mokymas rūpinantis maisto sauga“ kursų dėl pesticidų purškimo įrangos, kuriuose sudalyvavo daugiau nei 200 pareigūnų iš visų 28 valstybių narių. Kursuose valstybių narių atstovai įgijo žinių, kaip įgyvendinti su pesticidų purškimo įrangos bandymais susijusias prievoles.

Komisija taip pat organizavo antrąją programos „Geresnis mokymas rūpinantis maisto sauga“ kursų dėl pesticidų purškimo įrangos seriją, kuri prasidėjo 2019 m. trečiąjį ketvirtį. Šių šešių kursų tema – tikrinimo ir kalibravimo metodai; numatoma, kad kursus išklausys maždaug 120 dalyvių.

Komisija taip pat organizavo programos „Geresnis mokymas rūpinantis maisto sauga“ kursų seriją, skirtą IKK įgyvendinimui. Tie 14 kursų prasidėjo 2018 m. ir bus rengiami iki 2020 m. Rengiant kursus atsižvelgiama į įvairias auginamas kultūras ir skirtingą agronominę praktiką visoje Europos Sąjungoje. Įgijusios žinių šiuose kursuose valstybės narės turėtų sugebėti vertinti IKK įgyvendinimą ūkių lygmeniu.

5.2 VEIKLIŲJŲ MEDŽIAGŲ PATVIRTINIMAS

Patvirtintų necheminių, mažą riziką keliančių ir pagrindinių veikliųjų medžiagų skaičius nuolat didėja.

Komisija ėmėsi įvairių veiksmų, kad paspartintų mažą riziką keliančių AAP pateikimo rinkai procedūras. Be kita ko, šiais veiksmais siekiama pirmiausia iki 2020 m. pabaigos atnaujinti su mikroorganizmais susijusių duomenų reikalavimus ir mikroorganizmų vertinimo metodikas bei pradėti mokymą pagal programą „Geresnis mokymas rūpinantis maisto sauga“ 2020 m. siekiant sudaryti galimybę valstybėms narėms įgyti ekspertinių žinių, kad jos galėtų vertinti mikroorganizmų ir kitų biopesticidų naudojimą.

Patvirtintų necheminių, mažą riziką keliančių ir pagrindinių veikliųjų medžiagų skaičius nuolat didėja: nuo mažiau nei 60 2009 m. iki beveik 120 – 2019 m. Tokios veikliosios medžiagos sudaro galimybę ūkininkams kontroliuoti kenkėjus ir sykiu mažinti su AAP susijusią riziką.

[39] Programa „Geresnis mokymas rūpinantis maisto sauga“ – tai Komisijos mokymo iniciatyva, susijusi su maistui ir pašarams skirtais teisės aktais ir gyvūnų sveikatos ir gerovės ir augalų sveikatos taisyklėmis. Dėl išsamesnės informacijos žr. https://ec.europa.eu/food/safety/btsf_en.

Be to, iš augalų apsaugos priemonių rinkinio pašalinamos pavojingiausios veikliosios medžiagos, kaip aprašyta REFIT vertinime, susijusiame su Europos Sąjungos teisės aktais dėl augalų apsaugos produktų ir pesticidų liekanų (Reglamentu (EB) Nr. 1107/2009 ir Reglamentu (EB) Nr. 396/2005).

Tačiau pripažįstama, kad reikia įvairinti patvirtintas nechemines, mažą riziką keliančias ir pagrindines veikliąsias medžiagas, kad ūkininkai turėtų daugiau galimybių kontroliuoti kenkėjus ir kad sumažėtų jų priklausomybė nuo pavojingiausių veikliųjų medžiagų.

5.3 MOKSLINIAI TYRIMAI IR INOVACIJOS

Komisija remia įvairius mokslinių tyrimų projektus siekdama pajvairinti alternatyvias kenkėjų kontrolės strategijas, priemones ir technologijas ir nustatyti pesticidų naudojimo poveikį aplinkai ir žmonių sveikatai.

Įgyvendindama bendrąją mokslinių tyrimų ir inovacijų programą „Horizontas 2020“ Komisija remia mokslinius tyrimus ir inovacijas siekdama sukurti tvaresnes kenkėjų kontrolės strategijas, priemones ir technologijas, kad paremtų IKK, pavyzdžiui, naujus mažą riziką keliančius produktus, biologines kontrolės priemones, pagalbos priimant sprendimus priemones, ir nustatytų pesticidų naudojimo poveikį aplinkai ir žmonių sveikatai[40].

Įgyvendindama visuomenės uždavinį Nr. 2 Komisija skyrė 159 mln. EUR[41], kad paremtų mokslinius tyrimus, susijusius su IKK, kylančia rizika augalų sveikatai, cheminių pesticidų alternatyvomis ir pagalbos priimant sprendimus sistemomis. Be to, pagal šią darbo programą 2020 m. numatoma finansuoti Europos pavyzdinių IKK vykdančių ūkių tinklo koordinavimo ir paramos veiksmus skiriant tam 6 mln. EUR[42]. Be IKK ir augalų sveikatos, Komisija taip pat remia mokslinius tyrimus, susijusius su ekologiniais požiūriais ir ekologiniu ūkininkavimu, kad žemės ūkis taptų atsparesnis[43].

Be to, Europos inovacijų partnerystė žemės ūkio našumo ir tvarumo srityje[44] (EIP-AGRI) jungia Europos mokslinių tyrimų ir inovacijų projektus, finansuojamus pagal programą

[40] Pateikiama: Visuomenės uždavinys Nr. 2. 2016–2017 m. darbo programa. https://ec.europa.eu/research/participants/data/ref/h2020/wp/2016_2017/main/h2020-wp1617-food_en.pdf; visuomenės uždavinys Nr. 2. 2018–2020 m. darbo programa (SFS-04, SFS-05 ir SFS-6). https://ec.europa.eu/research/participants/data/ref/h2020/wp/2018-2020/main/h2020-wp1820-food_en.pdf

[41] Pateikiama adresu https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/food-farming-fisheries/farming/documents/factsheet-agri-plant-health_en.pdf

[42] Pateikiama adresu SFS-6-2018-2020 https://ec.europa.eu/research/participants/data/ref/h2020/wp/2018-2020/main/h2020-wp1820-food_en.pdf

[43] Pateikiama adresu https://ec.europa.eu/information_society/newsroom/image/document/2018-18/agri_factsheets_07_ecological-approaches_ok_1545C778-C5D7-AA24-163D1DD06A4CDF2F_51894.pdf `

[44] Pateikiama adresu https://ec.europa.eu/eip/agriculture/en

„Horizontas 2020“, nacionaliniu ir regioniniu lygmenimis pagal kaimo plėtros politiką veikiant mažesnėms veiklos grupėms[45]. Taikant EIP-AGRI skatinamą interaktyvųjį inovacinį požiūrį, grindžiamą vadinamuoju daugiašaliu požiūriu, skatinamas skirtingų, bet vienos kitas papildančių žinių turinčių asmenų (tyrėjų, ūkininkų, patarėjų, įmonių, NVO ir kitų) bendradarbiavimas; tai padeda mažinti mokslinių tyrimų ir praktinės veiklos atotrūkį ir skatinti praktinį inovacijų taikymą, visų pirma, augalų apsaugos ir integruotosios kenkėjų kontrolės srityse.

5.4 TPN DIREKTYVOS DARBO GRUPĖ

Komisijos organizuojamuose TPN direktyvos darbo grupės posėdžiuose valstybės narės gali aptarti TPN direktyvos įgyvendinimą ir pasikeisti geriausia patirtimi.

Komisija organizuoja valstybių narių TPN direktyvos darbo grupės posėdžius du kartus per metus, kad būtų galima aptarti TPN direktyvos įgyvendinimą ir pasikeista geriausia patirtimi. Be to, pastaruosiuose darbo grupės posėdžiuose savo darbą pristatė atitinkami suinteresuotieji subjektai, kaip antai Europos veiksmų pesticidų srityje tinklas (PAN), Europos pasėlių apsaugos asociacija (ECPA) ir SPISE (Europos standartizuota purkštuvų tikrinimo procedūra).

2019 m. gegužės mėn. Komisija surengė bendrą TPN direktyvos ir AAP reikalavimų vykdymo užtikrinimo darbo grupių posėdį, skirtą spręsti bendrus klausimus; sykiu vyko praktinis seminaras IKK klausimais. Praktinio seminaro tikslas – padėti valstybėms narėms įvertinti IKK įgyvendinimą ūkių lygmeniu remiantis patirtimi, sukaupta dalyvaujant programos „Geresnis mokymas rūpinantis maisto sauga“ kursuose IKK tema.

Paskutinis TPN direktyvos darbo grupės posėdis 2019 m. lapkričio mėn. buvo bendras su Žemės ūkio ir aplinkos statistikos darbo grupe; jame buvo nagrinėjami bendri klausimai, visų pirma, susiję su naudingesnių suderintų rizikos rodiklių parengimu.

5.5 TPN DIREKTYVOS INTERNETO PORTALAS

TPN direktyvos interneto portale valstybės narės ir kiti suinteresuotieji subjektai gali keistis svarbia informacija apie TPN direktyvą ir IKK.

[45] Pateikiama adresu https://ec.europa.eu/eip/agriculture/en/about/operational-groups

2017 m. Komisija sukūrė būtent TPN direktyvai skirtą interneto portalą https://ec.europa.eu/food/plant/pesticides/sustainable_use_pesticides_en, kaip pasiūlė ekspertų grupė tvarios augalų apsaugos klausimais, įsteigta 2016 m., kai pirmininkavo Nyderlandai, kad būtų lengviau keistis svarbia informacija apie TPN direktyvą ir IKK.

Kad suinteresuotosioms šalims būtų lengviau dalytis svarbia informacija, dvidešimt septynios valstybės narės[46] pateikė iš viso 240 nuorodų į interneto svetaines; paiešką galima atlikti ir pagal temą, ir pagal valstybę narę.

5.6 TVARUS PESTICIDŲ NAUDOJIMAS PAGAL DABARTINĘ IR BŪSIMĄ BENDRĄ ŽEMĖS ŪKIO POLITIKĄ

Į BŽŪP įtraukiami ir į būsimus BŽŪP strateginius planus bus toliau įtraukiami įvairūs tvaraus pesticidų naudojimo aspektai.

Galiojančioje BŽŪP numatytos kelios priemonės, kurios yra svarbios ir veiksmingos ir kurios ateityje bus dar svarbesnės ir veiksmingesnės siekiant užtikrinti tvarų pesticidų naudojimą ir IKK. Geriausias pavyzdys – kaip įgyvendinant BŽŪP pavyko užtikrinti nemenką ekologinio ūkininkavimo augimą: 2018 m. 7,5 proc. naudojamos žemės ūkio paskirties žemės dabar taikomos ekologinės gamybos sistemos, palyginti su 2 proc. 2000 m.[47]

Į būsimą siūlysimą paramos sąlygų sistemą[48] bus įtrauktos svarbiausios IKK principų dalys, visų pirma, sėjomaina ir reikalavimai dėl mažiausios negamybinės žemės ūkio paskirties žemės dalies, ir kitos svarbios TPN direktyvos nuostatos. Svarbu, kad Komisija taip pat siūlo geriau integruoti ūkininkų konsultavimo sistemą ir užtikrinti geresnį integravimą su mokslinių tyrimų ir žinių perdavimu iš BŽŪP tinklų. Be to, pasiūlyme išlieka šiuo metu vykdomos agrarinės aplinkosaugos ir klimato srities išmokos, kurių tikslas – paskatinti ūkininkus įdiegti alternatyvius (pvz., biologinius) kenkėjų kontrolės metodus. Į galiojančią BŽŪP įtraukiama žalinimo praktika, pagal kurią remiamos tiesioginės išmokos ūkininkams, ir ateityje valstybės narės galės laisviau apibrėžti vadinamąsias ekologines sistemas, be kita ko, skirtas pesticidų alternatyvoms populiarinti. Kalbant apie tokias skatinamąsias išmokas, svarbiausia aiškiai apibrėžti privalomus IKK principus; tai jau viršija privalomus reikalavimus.

Svarbu, kad dabar valstybės narės savo BŽŪP strateginiuose planuose turės paaiškinti, kaip tais planais bus prisidedama prie ilgalaikių nacionalinių tikslų, nustatytų pagal aplinkos ir klimato srities teisės aktus, įskaitant TPN direktyvą. Tai pasakytina apie nacionalinius

[46] Bulgarija dar nepateikė jokių nuorodų, kurias būtų galima paskelbti TPN direktyvos portale.

[47] Pateikiama adresu https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Organic_farming_statistics

[48] Pagal galiojančias kompleksinio paramos susiejimo ir būsimas siūlomas paramos sąlygų sistemas yra ryšys tarp išsamios paramos ūkininkams pagal BŽŪP gavimo ir pagrindinių su aplinka ir visuomenės sveikata susijusių taisyklių laikymosi.

veiksmų planus pagal TPN direktyvą ir juose nustatytus kiekybinius tikslus, siektinas reikšmes, priemones, tvarkaraščius ir rodiklius, kurių tikslas – mažinti pesticidų naudojimo riziką ir poveikį žmonių sveikatai ir aplinkai. Bus vykdoma valstybių narių BŽŪP planų įgyvendinimo rezultatų stebėsena, o poveikis bus vertinamas pagal nustatytus rodiklius. Komisija prižiūrint taip bus užtikrinama, kad BŽŪP būtų skatinama žemės ūkio praktika, grindžiama tvariu pesticidų naudojimu atsižvelgiant į poreikius ir laikantis žaliojo kurso gairių.

5.7 DIREKTYVOS PERŽIŪRA

Atsižvelgdama į įvairius nustatytus direktyvos įgyvendinimo trūkumus ir didelius suinteresuotųjų subjektų nuogąstavimus dėl pesticidų naudojimo Komisija įvertins, kaip sekasi pasiekti direktyvoje nustatytus tikslus. Vertinimo rezultatais bus remiamasi planuojant tolesnius veiksmus siekiant mažinti cheminių pesticidų naudojimą ir riziką pagal strategiją „Nuo ūkio iki stalo“ ir biologinės įvairovės strategiją; jie bus naudojami kaip įrodymai, kuriais remiantis bus rengiamos ir tvirtinamos būsimos politikos galimybės, įskaitant TPN direktyvos peržiūrą.

6. IŠVADOS

Savo NVP peržiūrą per teisės aktuose nustatytą penkerių metų laikotarpį užbaigė mažiau nei trečdalis valstybių narių. Dauguma savo NVP peržiūrėjusių valstybių narių nepašalino trūkumų, kuriuos Komisija buvo nustačiusi pirminiuose NVP: tik 20 proc. peržiūrėtų NVP nustatyti aukšto lygio rezultatais grindžiami tikslai, kurie yra ilgesnio laikotarpio pesticidų naudojimo rizikos ir poveikio mažinimo strategijos dalis. Nepaisant šių NVP trūkumų, valstybės narės padarė pažangą įgyvendindamos TPN direktyvą. Dauguma valstybių narių sukūrė išsamias veiklos vykdytojų mokymo ir sertifikavimo sistemas ir įgyvendino įvairias vandens apsaugos ir saugaus pesticidų tvarkymo ir saugojimo priemones. Kita vertus, IKK vykdymas nėra tinkamai užtikrinamas ir yra mažai įrodymų, kad IKK principai yra sistemingai taikomi.

Suderintas rizikos rodiklis Nr. 1 rodo, kad Europos Sąjungoje parduodamų AAP keliama rizika žmonių sveikatai ir aplinkai po TPN direktyvos įsigaliojimo sumažėjo. Be to, ši rizika sumažėjo nepaisant to, kad parduodami ir naudojami AAP kiekiai išlieka palyginti pastovūs; vadinasi, keičiasi Europos Sąjungoje parduodamų ir naudojamų pesticidų pobūdis. Kita vertus, suderintas rizikos rodiklis Nr. 2 vis dėlto rodo, kad suaktyvėjo registravimas ypatingais atvejais. Tačiau yra daug galimybių toliau mažinti riziką išsamiau įgyvendinant TPN direktyvą ir, visų pirma, aktyviau vykdant IKK, įskaitant platesnį necheminių kenkėjų kontrolės priemonių naudojimą. Remdamasi neseniai paskelbtomis Audito Rūmų rekomendacijomis Komisija taip pat įsipareigoja parengti papildomus rodiklius, kuriais būtų

tiksliau perteikiama pesticidų naudojimo raida ir susijusi rizika, visų pirma, registravimo ypatingais atvejais srityje.

Komisijai imantis pirmiau aprašytų veiksmų ir vykdant auditą, stebėseną ir mokymą pavyko užtikrinti, kad pagerėtų jei ne NVP kokybė, tai bent jau TPN direktyvos įgyvendinimas. Tais atvejais, kai valstybės narės nevykdo savo prievolių pagal TPN direktyvą, Komisija šiuo metu svarsto galimybę imtis tolesnių veiksmų, įskaitant galimas pažeidimų nagrinėjimo procedūras. Kartu su vertinimu Komisija parengs pasiūlymą dėl teisėkūros procedūra priimamo akto dėl TPN direktyvos peržiūros.

Galiausiai pagal strategiją „Nuo ūkio iki stalo“ ir biologinės įvairovės strategiją Komisija imsis veiksmų, kad iki 2030 m. cheminių pesticidų naudojimas ir rizika būtų sumažinti 50 proc., o pavojingesnių pesticidų naudojimas – taip pat 50 proc. Tuo tikslu Komisija peržiūrės TPN direktyvą, sugriežtins su IKK susijusias nuostatas ir skatins aktyvesnį alternatyvių derliaus apsaugos nuo kenkėjų ir ligų priemonių naudojimą.